

FÖRSVARSKOTTET

Utlåtande 3/1996 rd

Regeringens proposition 103/1996 rd

Till Statsutskottet

Riksdagens biträdande generalsekreterare har genom sin skrivelse den 17 september 1996 i det syfte som framgår av 18 a § 3 mom. arbetsordningen för riksdagen tillställt försvarsutskottet ett utdrag ur riksdagens beslutsprotokoll över regeringens proposition 103/1996 rd om statsbudgeten för 1997 för kännedom. Utskottet beslutade vid sitt möte den 19 september 1996 avge utlåtande i saken till statsutskottet i de delar som hänför sig till försvarsministeriets förvaltningsområde.

Med anledning av ärendet har utskottet hört avdelningschefen Matti Niemi, avdelningschefen Ilkka Puukka och ekonomiplaneraren Mauri Rauhala vid försvarsministeriet, medicinalbrigadgeneralen Timo Sahi och översten Ismo Turunen vid huvudstaben, överstelöjtnanten Kari Siljander och ekonomiplaneraren Kirsi Kauppinen vid Staben för västra försvarsområdet, huvudförtroendemannen Risto Rautava vid Officersförbundet rf, ordföranden Harri Sirén vid Befälsförbundet rf, ordföranden Pirkko Mattila vid Puolustusvoimain Henkilökuntaliitto ry och ordföranden Antti Timonen vid Finlands Beväringförbund rf.

Regeringens proposition

För försvarsministeriets förvaltningsområde föreslås 9 652 milj. mark i anslag för 1997. För förvärv av försvarsmateriel avsätts totalt 4 189 milj. mark, varav 3 477 milj. mark är avsett för betalning av tidigare beviljade beställningsfullmakter. Förnyandet av luftstridskrafternas jaktplan har högsta prioritet på denna punkt. En ny beställningsfullmakt på totalt 2 700 milj. mark beviljas för att tillgodose forskning och förvärv, varav 50 milj. mark för finansieringen 1997. Betalningarna i anknytning till beställningsfullmakten infaller 1997—2001.

Regeringen föreslår 5 073 milj. mark för för-

svarsmaktens omkostnader. Enligt propositionen prioriteras en strävan att bibehålla den kvantitativa och kvalitativa miniminivån på utbildningen. Resurserna för beväringutbildning kommer att dras ner så litet som möjligt.

Försvarsutskottet tar i sitt utlåtande framför allt upp nedskärningarna i omkostnader och konsekvenserna av dem till exempel för utbildningen, beväringarnas förmåner, personalens villkor och fastighetsunderhållet.

Utskottets ställningstaganden

Allmänt. Regeringen har bestämt att försvarsmakten skall spara in 150 milj. mark 1997. Försvarsmaktens omkostnadsnetto minskar i samma mån. I propositionen framhålls att rationaliseringsbesparingen realiseras genom att kraven på den territoriella övervakningens nivå sänks, repetitionsövningarna skärs ner, fastighetsunderhållet samt utgifterna för materielanvändning och materielunderhåll minskas samt genom att en särskild rationaliseringsplan genomförs. Enligt vad utskottet fått veta kan den territoriella övervakningen bibehållas i samma omfattning och på samma nivå som hittills bara inom vissa prioriterade områden och under de viktigaste tiderna.

Utskottet menar att sparplanerna för 1998—1999 är ett ännu allvarigare problem än sparkraven för 1997. Meningen är att omkostnaderna 1999 skall ligga inemot 600 milj. mark lägre än 1995. Sammantaget kommer 1 730 milj. mark att dras från förvaltningsområdets ordinarie verksamhet på fyra år. Om besparingarna blir verklighet betyder det att den ordinarie verksamheten, däribland utbildningen, nästan helt upphör.

Enligt lagen om försvarsmakten (402/1974) har försvarsmakten till uppgift att bl.a. i samverkan med andra övervakningsmyndigheter sörja för övervakningen av rikets land- och sjöområde

samt lufttrum och att trygga rikets territoriella integritet, vid behov med anlitan av kraftåtgärder. För att försvarsmakten skall komma till rätta med dessa grundläggande uppgifter behöver den adekvata försvarsanslag. De planerade anslagen för omkostnader för försvarsministeriets förvaltningsområde 1998—1999 är njugga.

Försvarsutskottet konstaterar att anslagsknappheten direkt har att göra med försvarsmaktens jaktplansköp snarare än själva anslagsnivån. De första planen förvärvades 1992 och betalningarna sträcker sig ända in på 2001. Redan när beslutet om jaktplansköp var aktuellt varnade flera experter att detta förvärv, som skulle finansieras med medel inom förvaltningsområdets budgetram, hotade att sluka resurserna för andra aktiviteter. Senast hösten 1993, då budgeten för 1994 behandlades, stod det klart för alla hur jaktplansköpen hängde ihop med de personella resurserna, vilket utskottet uppmärksammade i sitt utlåtande (FöUU 3/1993 rd).

De personella resurserna. Utskottet understryker att vi inte kan värna vår försvarskapacitet bara genom att se till försvarsmaktens materiella beredskap. Materielen är inte till stor nytta om det inte finns personal som kan använda den. Teknikens ökade roll understryker ytterligare behovet av utbildad driftspersonal.

Försvarsmakten har under de senaste åren sagt upp en betydande del av sin personal. Neddragningarna i omkostnadsanslagen kommer att leda till nya uppsägningar i ännu större skala. Bortfallet av de uppsagdas arbetsinsats kan inte annat än inverka på prestationsnivån. Vidare finns det risk för att beväringar måste sättas in på uppgifter som är av underordnad betydelse med tanke på deras utbildning. Man kan fråga sig om det med hänsyn till massarbetslösheten är meningsfullt att säga upp anställda. Utskottet har inte fått belägg för att de planerade uppsägningarna nödvändigtvis skulle leda till några statsekonomiska besparingar.

Försvarsutskottet hänvisar också på denna punkt till sina tidigare utlåtanden och menar att personalen i första hand bör få minska genom naturlig avgång, m.a.o. genom att anställda går i pension.

Utbildning. I budgetpropositionen för i år angavs 200 000 dygn som målet för repetitionsövningar, vilket konstaterades vara omkring 55 % från målnivån. I motiveringen till propositionen för 1997 sägs ingenting om detta. Utskottet påpekar att antalet repetitionsövningsdagar 1997, 130 000—150 000, enligt samma räknemetod

bara ger 35—41 % av målnivån. Repetitionsövningarna hotar att minska ännu mer 1998—1999, då de trupper som fått beväringarutbildning 1993—1995 inte är med om några repetitionsövningar alls. Detta är ödesdigert för vårt territoriella försvarssystem, som bygger på en välutbildad reserv.

Beväringarnas terrängövningar minskar ytterligare nästa år. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande (FöUU 3/1995 rd) om budgeten för 1996, där det bl.a. påpekade: "Det är inte bra för beväringarnas motivation och utbildningsambitioner att fält- och stridsmanövrar fortfarande måste skäras ner. Truppövningarna blir allt färre och de resterande övningarna förläggs allt oftare till garnisonerna i stället för att genomföras i terrängförhållanden. De enskilda beväringarna får fortfarande god utbildning men de får inte i tillräckligt hög grad öva situationer där de ingår i eller leder en trupp. Också utbildarna får sämre yrkeskompetens och de som hemförlovas blir en reserv med sämre utbildning än tidigare." Om beväringarnas övningar i terrängen och repetitionsövningarna skärs ner samtidigt inställer sig frågan om vi längre har ett trovärdigt försvar på denna punkt.

Beväringarnas sociala förmåner. Beväringarnas förmåner har i praktiken inte rörts sedan 1991. Försvarsministeriets arbetsgrupp för utveckling av beväringarnas sociala och ekonomiska villkor rekommenderade i våras att dagspengararnas realnivå på kort sikt skulle återföras till 1991 års nivå och höjas med en mark. Beväringarna föreslogs få så många fler gratis permissionsresor att de skulle omfatta 3/4 av alla permissionsresor. I detta nu täcker deras två gratisresor per månad bara 2/3 av permissionerna. Kostnadseffekten av de höjda dagspengarerna och de ökade permissionsresorna skulle ha varit totalt 50 milj. mark 1997.

Försvarsutskottet har i tidigare sammanhang uppmärksammat att olika villkor gäller för beväringar och civiltjänstgörare. I ekonomiskt hänseende är den största skillnaden att beväringarna inte får s.k. matpeng. Civiltjänstgörarna får 53 mark i matpeng under veckosluten. Beväringarna bör få en lika stor matpeng. Enligt vad utskottet fått veta skulle detta ge upphov till en merkostnad om 116 milj. mark per år för staten.

Byggnadsanslag, underhåll av materiel och fastigheter. För nybyggnader och ombyggnadsarbeten 1997 beviljas 244 milj. mark, dvs. 20 milj. mer än i år (inkl. tilläggsbudgetarna). När sysselsättningsläget ännu var gynnsamt och försvars-

maktens egna bygganslag större än nu, avsattes också mångdubbelt mer sysselsättningsmedel för ändamålet än i dag. Utskottet anser att utvecklingen på denna punkt varit helt bakvänd. En del av de tilltänkta besparingarna i bygganslagen hämnar sig längre fram i form av ökade reparations- och underhållskostnader. Det vore motiverat att använda sysselsättningsanslag till årsreparationer i god tid, inte bara i ett totalekonomiskt utan också i ett sysselsättningsperspektiv.

Vidare vore det på sikt ekonomiskt förnuftigare att bygga lämpliga lagerbyggnader för försvarsmaktens materiel än att låta materielen stå utomhus eller i hyreslokaler.

För underhåll av kaserner och annan fastighetsegendom tas medel från omkostnadsmomentet. År 1997 används 40 milj. mark mindre för fastighetsunderhåll än i år. Enligt en utredning till utskottet räcker underhållsmedlen inte till för att bibehålla egendomens värde. Målet är att minska den fasta egendomen och att fortsätta med kostnadssparande investeringar.

Utskottet framhåller att byggnadernas usla skick inom försvarsmakten också är en arbetarskyddsfråga. I en fuktskadeutredning 1994 upptäcktes fuktskador och mögelproblem i 130 byggnader. Tio av byggnaderna är beväringsskaserter och i de övriga arbetar sammanlagt inemot 4 000 anställda. Om lokalerna inte repareras omgående utsätts de som arbetar och bor i dem för hälsorisker och yrkessjukdomar, vilket i sin tur betyder högre kostnader för samhället.

Helsingfors den 10 oktober 1996

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Kalevi Lamminen /saml, vice ordföranden Jaakko Laakso /vänst, medlemmarna Reijo Kallio /sd, Antero Kekkonen /sd, Ossi Korteniemi /cent, Maija-Liisa Lindqvist /cent, Raimo

Övrigt. Oberoende av de anslagsbehov utskottet fört fram tror det inte på någon betydande ökning av försvarsanslagen för 1997. Men som konstaterats ovan klarar försvarsmakten inte av situationen 1998—1999 utan att omkostnadsanslagen höjs.

Försvarsmakten anser att bristen på anslag för den ordinarie verksamheten kunde hjälpas upp med en totalram för förvaltningsområdet och att den nuvarande momentspecifika indelningen kunde frångås. Med hänsyn till riksdagens budgetmakt kan det påpekas att budgeten också för försvarsministeriets förvaltningsområde under de senaste åren har blivit allt generellare och att antalet enskilda moment har minskat. I budgeten för 1997 täcker enbart försvarsmaktens omkostnadsmoment (27.10.21) gott och väl hälften av anslagen för hela förvaltningsområdet. Utskottet anser att försvarsmaktens förhoppningar om friare befogenheter att disponera anslag i rätt stor utsträckning kan infrias genom vissa interna åtgärder inom försvarsförvaltningen, om de nuvarande omkostnadsanslagen fördelas på ett annat sätt och budgetmakt vid behov delegeras ända ner till truppförbandsnivå.

Med stöd av det ovan sagda anför försvarsutskottet vördsamt

att statsutskottet när det utarbetar sitt betänkande bör beakta vad som anförs i detta utlåtande.

Mähönen /sd, Tuija Nurmi /saml, Risto Penttilä /ungf, Mikko Pesälä /cent, Tuija Pohjola /sd, Tuija Maaret Pykäläinen /gröna, Pauli Saapunki /cent och Raimo Tiilikainen /sv samt suppleanten Jouko Jääskeläinen /fkf.

Avvikande åsikt

Jag kan inte omfatta försvarsutskottets utlåtande till statsutskottet om budgetpropositionen för 1997 till den del det gäller ökade anslag för försvarsministeriets förvaltningsområde.

Försvarsministeriet har skäl att företa en nog-

grann översyn av alla sina materielköp och se till att de inte ställer verksamheten på spel eller minskar anslagen för utbildning, personal och byggande.

Helsingfors den 10 oktober 1996

Tuija Maaret Pykäläinen /gröna

